

Evaluering af kurser i alkohol og trafik (A/T Kurser)

Af Gitte Carstensen og Lotte Larsen
DTU Transport

1 Om kurset

Alle bilister, der på grund af spirituskørsel har fået kørselsforbud eller ubetinget frakendelse af kørekortet, har siden 1. marts 2002 skullet gennemgå et kursus i alkohol og trafik (A/T-kursus), før de har kunnet generhverve deres kørekort. Fra d. 1. september 2005 kom dette også til at gælde bilister med betingede frakendelser.

DTU Transport har efter anmodning fra Justitsministeriet foretaget en evaluering af disse kurser. I evalueringen ses der på kursernes indhold, form og organisation, generhvervelsen af kørekortet og recidiv til spirituskørsel efter kurset.

Det overordnede formål med A/T kurserne er ifølge Rigspolicehens undervisningsplan fra 2002 at give kursisterne:

- indsigt i og forståelse for de fysiske, psykiske og sociale forhold omkring alkohol og trafik
- et større kendskab til grænserne for indtagelse af alkohol i forbindelse med kørsel
- bevidsthed om risikoforhold i trafikken, så de kan køre under fornødent hensyn til andre.

Man sigter på at mindske risikoen for spirituskørsel ved at påvirke kursistens samlede forbrug af alkohol, så det reduceres, ligesom man ønsker at lære kursisten andre strategier i forhold til sammenblandingen af alkohol og trafik.

Til brug ved undervisningen er der fra Rigspolitiet udsendt en række slides, der er obligatorisk undervisningsmateriale. Dette er blevet revideret et par gange siden kursernes start – senest i begyndelsen af 2006. Underviserne kan selv supplere med andet relevant materiale. Der er lagt op til en undervisningsmetode baseret på psykoedukation, hvilket bl.a. kommer til udtryk ved at tilegnelsen af stoffet udover gennemgang af slides for en stor del skal ske via gruppediskussioner med udgangspunkt i deltagernes egen situation.

Kurset består af 4 lektioner à 2 ½ time med en uge mellem hver lektion, og strækker sig således over 4 uger. Kurset koster 2000 kr. som skal betales af kursisten. Nedenfor beskrives hver lektion kort:

Lektion 1 indeholder bl.a. statistik om spiritusuheld og dræbte og tilskadekomne, regler for – og konsekvenser af - spirituskørsel samt myter og virkelighed i forhold til spirituskørsel.

Lektion 2 indeholder information om alkohols indvirkning på kroppen og psyken, om beregning og forbrænding af genstande, om uheldsrisiko samt filmen Eksperimentet, som bl.a. illustrerer tunnelsyn og konsekvenserne heraf i praksis.

3. lektion handler om, hvordan man kan undgå at køre spirituskørsel, om forbrug af alkohol mere generelt, hvorfor man drikker, samt alkoholmisbrug og behandlingsmuligheder.

I 4. lektion gives kursisterne konkret kendskab til forskellige forhold i relation til, at de skal op til teori- og køreprøve, herunder informeres de også om de vigtigste lovbestemmelser om kørekort.

2 Undersøgelsens metode og datagrundlag

Undersøgelsen omfatter fokusgruppeinterviews med 13 undervisere, individuelle interviews med 19 kursister umiddelbart efter kurset, samt opfølgende interviews med 11 af disse efter ca. 2-5 mdr.

De 19 interviewpersoner er fordelt på 15 mænd og fire kvinder. Elleve af dem havde tidligere fået bøder - de fleste havde fået en eller flere fartbøder, nogle havde også fået bøder i forbindelse med spirituskørsel. Seks af interviewpersonerne havde tidligere frakendelser af kørekortet. Tre af disse var ubetingede frakendelser, tre var betingede. Det antal genstande, som interviewpersonerne oplyste, at de indtog dagligt varierede fra et par genstande om ugen og op til 110-200 genstande om måneden (3 personer).

Desuden er 8871 evalueringsskemaer, som er udfyldt af kursisterne ved afslutningen af kurset i perioden 2006-2008, blevet bearbejdet. Af disse evalueringsskemaer var 10% besvaret af kvinder. I forhold til frakendelsestype havde 9% af de 8871 fået kørselsforbud, 50% havde fået en ubetinget frakendelse og 41% havde fået en betinget frakendelse.

Endelig er der foretaget en statistisk før-efter undersøgelse af personer med ubetingede frakendelser for spirituskørsel. Af metodiske grunde er det ikke muligt at lave tilsvarende analyser for personer med betingede frakendelser og kørselsforbud

3 Underviseres og kursisters holdning til kurset

I det følgende behandles resultaterne fra interviewene sammen med resultaterne fra evalueringsskemaerne, idet sidstnævnte i mange tilfælde støtter det, som kom frem ved interviewene. Selv om evalueringsskemaerne – som er afkrydsningskemaer - i sig selv kun forholder sig til, hvor tilfredse kursisterne har været med hhv. kurset som sådan, undervisningsmaterialerne og præsentationen af materialerne, og om de føler, at de har fået ny viden, rummede de også mulighed for at komme med en række kommentarer, hvilket mange har benyttet sig af.

3.1 Undervisningsmateriale og undervisningsform

Flere kursister har i evalueringsskemaet givet udtryk for, at undervisningsmaterialet er for tyndt til, at det kan bære 4 undervisningsgange. Man mener derfor, at kurset med fordel kan kortes ned fx til en uge, en weekend eller lignende. Underviserne fremhæver dog vigtigheden af, at undervisningen strækker sig over flere uger, idet det er nødvendigt at have tid til at arbejde stoffet ind imellem, så det bedre sætter sig fast.

Også underviserne er dog af den opfattelse, at det obligatoriske materiale i sig selv er for tyndt, hvis der kun er tale om envejskommunikation, men det fremgår såvel af Undervisningsplanen, som af den kontrakt kursisterne underskriver, at kursisterne skal deltage aktivt i undervisningen. Alle de interviewede undervisere inddrager da også kursisterne aktivt i undervisningen, bl.a. via gruppediskussioner, hvilket de føler giver en bedre læring. Desuden anvender de supplerende, relevant materiale. Underviserne erkender dog, at det sparsomme materiale kan være et problem, hvis man sidder med hold, hvor kursisterne ikke er særligt aktive. Nogle vil derfor gerne have mere materiale fra centralt hold, som man kan trække på, når det er nødvendigt.

Et forhold, som går igen ved alle interviews med underviserne, og som også kritiseres af kursisterne, er, at der går for lang tid, før materialet bliver opdateret. Det er meget vigtigt at materialet holdes ajourført. Det er ubehageligt for underviserne at stå med gammelt materiale,

ligesom kursisterne betaler mange penge for kurset og derfor med rette kan forvente, at materialet er i orden.

Alle interviewpersonerne er tilfredse med selve undervisningsformen, hvor man veksler mellem slides og gruppediskussioner. Gruppediskussionerne er blevet oplevet som relevante, og det har været godt at dele historier, meninger og viden med de andre.

For meget fokus på alkoholmisbrug

Den væsentligste kritik i forhold til selve undervisningsindholdet både fra undervisere og kursister er, at der er for stort fokus på alkoholmisbrug. Kurset er rettet mod alle, der har kørt spirituskørsel, og det er kun en ret begrænset del af kursisterne, der er alkoholikere. Derfor kan nogle føle sig stødt af, at misbrug på forskellig vis fylder så meget. En del af kursisterne er blevet standset med en promille på 0.5 eller 0.6, og de har haft svært ved at identificere sig med denne del af stoffet. Det foreslås, at der i stedet lægges mere vægt på risikoen for at køre alkoholkørsel "dagen derpå", hvilket mange er blevet overrasket over, ligesom man med fordel kan kigge mere på "det lille overforbrug", som mange danskere har i dag.

For lidt for de unge

Underviserne og nogle af interviewpersonerne efterlyser mere i materialet, som kan fænge de unge. I dag er det kun filmen "Eksperimentet", der direkte handler om unge, men der må gerne være mere, som rammer ned i de problemstillinger, de unge møder i forhold til trafik og alkohol. Den enkelte underviser kan selv gøre mere ud af det i sin undervisning, men dette er en lidt tilfældig måde at inddrage det på. Et eksempel på noget, der kan være meget relevant i forhold til de unge – og som der også er kommet lovgivning om – er information om virkningen af narkotiske stoffer i forhold til bilkørsel.

3.2 Ny viden

Overordnet har mange af interviewpersonerne været tilfredse med kurset, hvilket støttes af evalueringsskemaerne, hvor mellem 50 og 60% erklærer sig meget eller endda særdeles tilfredse. Tilfredsheden har været stigende i de 3 år evalueringsskemaerne dækker. En del foreslår også, at kurset eller dele af det burde indgå i den almindelige teoriundervisning ved køreuddannelsen.

Derudover tilkendegav 75% i evalueringsskemaerne, at de havde fået ny viden. Flere ting fremhæves i den forbindelse såvel af underviserne, interviewpersonerne samt i evalueringsskemaerne. Fra alle tre kilder fremhæves det, at forbrændingstider og beregning af promiller er noget som har optaget de fleste kursister meget og givet et stort udbytte; herunder er det nyt for mange, at man også dagen efter at man har drukket alkohol kan have en ulovlig promille. Kursisterne er meget engagerede og der er en høj grad af refleksion og debat omkring disse forhold. Forbrændingstider nævnes i 25% af kommentarerne i evalueringsskemaerne som et emne, der har givet ny viden, beregning af promillen i omkring 15%, hvortil kommer godt 5%, der uspecifikt nævner, at de har lært noget nyt om promiller.

Også filmen "Eksperimentet" som viser en gruppe unge, der kører på bane med og uden alkohol i blodet, har givet overraskende og ny viden; samtidig er det som tidligere nævnt det eneste materiale, der er decideret rettet til de unge. Underviserne efterlyser da også mere relevant materiale for denne gruppe. Det blev også foreslået, at noget af indholdet omkring de nævnte forhold indgår allerede i selve køreuddannelsen.

I omkring 15% af kommentarerne i evalueringsskemaerne nævnes også, at man har lært noget nyt om alkohol – en del nævner specifikt her alkoholens generelle virkning på kroppen,

især f.eks. dens indvirkning på reaktionstiden og på synet (f.eks. tunnelsyn). Også nogle af de interviewede undervisere og kursister er inde på disse forhold.

Endelig skal det nævnes, at der også gives udtryk for, at man har lært noget nyt om regler. Det nævnes i ca. 15% af kommentarerne. De fleste nævner det generelt, men nogen fremhæver f.eks. klippekortreglerne eller regler for frakendelse (især reglerne for frakendelse i gentagelsestilfælde).

3.3 Sammensætningen på de enkelte hold

De fleste af Interviewpersonerne synes, det var godt med blandede hold, da man kan lære af hinanden. Enkelte ønsker dog hold direkte rettet mod unge, eller direkte for alkoholikere – det afspejler meget ens egen situation.

Underviserne mener også, at blandede hold generelt er en fordel. Der er både unge og ældre, og mange er på forskelligt intellektuelt og uddannelsesmæssigt niveau. Det er et bredt udsnit af befolkningen. Derudover har kursisterne forskellige former for frakendelser med sig. Forskellighederne medfører, at de kan lære af hinanden, så de blandede hold kan have en præventiv effekt.

Der kan dog være grupper, som det vil være formålstjenligt at udskille:

- De meget belastede alkoholmisbrugere, som evt. også er gengangere, kan man overveje at give særskilte tilbud, som fokuserer mere målrettet på denne gruppe. Der dog i gennemsnit kun 1 eller 2 alkoholikere på et hold, så det kan måske være vanskeligt at realisere.
- Udlændinge, som har svært ved at tale og forstå dansk, får nok et meget begrænset udbytte af undervisningen.
- De psykisk syge, som har det meget dårligt.
- De rigtig gamle og konfuse.

3.4 Kursernes præventive effekt

Kursernes faktiske præventive effekt vil blive omtalt i afsnittet om recidiv. Her skal blot kort nævnes nogle af de forhold, som undervisere og kursister anså for præventive, og som derfor kan give et indtryk af, hvad der bl.a. kan ligge bag statistikken over recidiv.

Underviserne nævner flere ting, der kan påvirke kursisternes holdninger og adfærd i positiv retning. Det handler bl.a. om beregning af promiller og forbrændingstider, ikke mindst i forhold til "dagen derpå". Underviserne påpegede, at det var deres indtryk fra diskussionerne på kurset, at en del kursister i forbindelse med deres spirituskørsel havde taget beslutningen om at køre ud fra en forkert/manglende viden. Andre ting, der nævnes, er myter og virkelighed i forbindelse med forbrænding af alkohol, alkoholkultur samt alkohols skader på kroppen.

Kursisterne er som tidligere nævnt en meget blandet flok og det er klart, at der er såvel positive som negative holdninger i forhold til kursernes effekt. 13 af de 19 interviewede kursister mente umiddelbart efter kurset, at det ville have en præventiv effekt på såvel kort som lang sigt. Fem af de 11 kursister, som blev interviewet 2-5 måneder efter kurset mente stadig, at kurset kunne være med til at forhindre, at de kørte spirituskørsel.

Af de 11 kursister havde 7 generhvervet kørekortet, og ingen af dem havde kørt spirituskørsel efter kurset; hvis de havde drukket, tænkte de over promillen, inden de kørte. Men derudover kan også andre forhold have en præventiv effekt. En del af de interviewede kursister peger således på, at deres ændringer i holdninger og adfærd ikke skyldes indholdet af kurset, men snarere de negative konsekvenser af frakendelsen i form af problemer med job,

skamfølelse, udgifter og tidsforbrug ved kurset, udgifter til køretimer og køreprøver samt frygt for at miste deres arbejde.

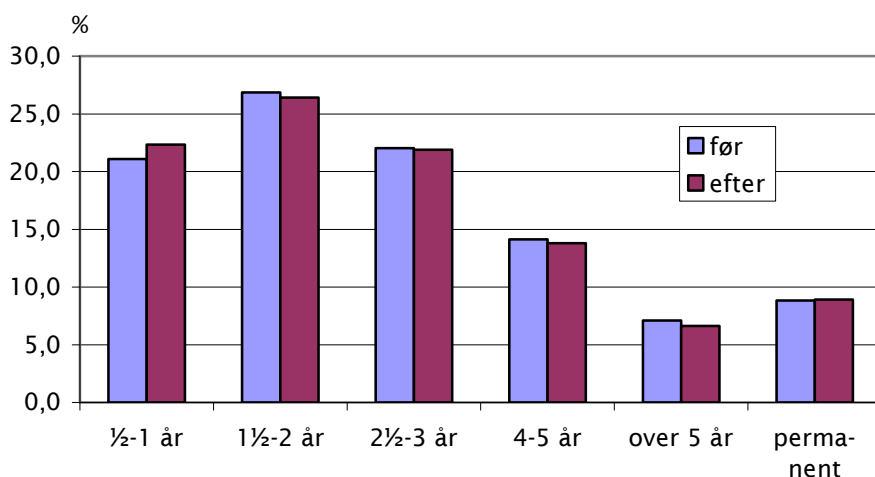
De mere negative holdninger der kommer til udtryk handler om, at man ser kurset som en ekstra straf og stiller sig tvivlende overfor om det virker. Der var 2 af interviewpersonerne, som ikke mente at kurset ville have nogen effekt på dem, de ville køre spirituskørsel igen på et tidspunkt.

4 Generhvervelse af kørekortet

Et af de spørgsmål, undersøgelsen har set på, er hvor stor en andel, der ikke generhverver deres kørekort efter en frakendelse, og om der er sket en ændring efter indførelsen af kurset. Opgørelsen baserer sig i første omgang på den statistiske før-efter undersøgelse. Eftergruppen er de personer, der har fået en ubetinget frakendelse for spirituskørsel i 2003. De har alle skullet gennemgå kurset, før de har kunnet generhverve kørekortet. De sammenlignes med dem, der fik ubetingede frakendelser i 2001, dvs. før kursets indførelse. Materialet er en lang række statistiske oplysninger om den danske befolkning (f.eks. kriminalitet, bopæl, familie, husstand, uddannelse, beskæftigelse), som DTU Transport via Danmarks Statistiks forskningsservice har adgang til. DTU Transport har endvidere fået mulighed for at inddrage en del af kørekortregistret (fra 1998 til 2008) i opgørelserne.

De baggrundsfaktorer (alder, indtægt mv.), der bliver anvendt, er dem, der var gældende for personen i det år han/hun kørte spirituskørsel. Personernes tidligere kriminalitet er registreret i en periode på seks år forud for udvælgelsesåret. Personernes generhvervelse følges i en periode, der for eftergruppen strækker sig til 1. juli 2008, som er det seneste tidspunkt, der har været tilgængelige kørekortdata for. Tilsvarende vil opfølgingsperioden for førgruppen strække sig til 1. juli 2006.

Før- og eftergruppen er stort set lige store – førgruppen er på 6993 og eftergruppen er på 6894 personer. Grupperne ligner hinanden meget, når man sammenligner på en række baggrundsfaktorer. Frakendelsens længde er stort set ens i de to grupper, som det fremgår af figur 1.

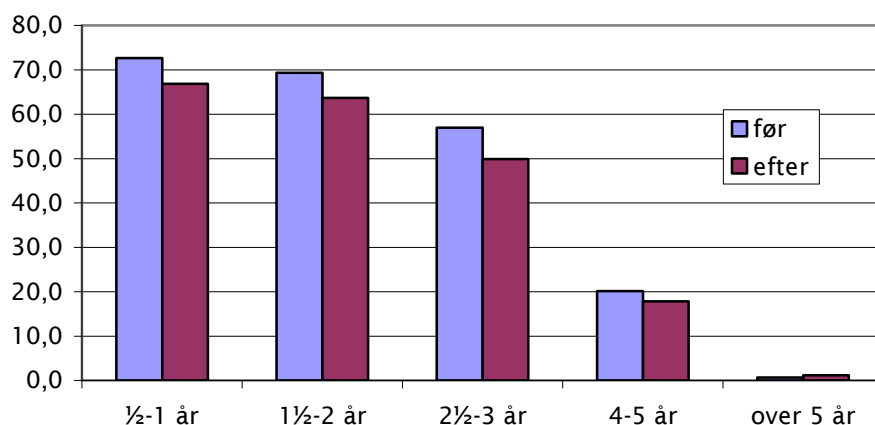

Figur 1. Den aktuelle frakendelses længde. Fordelt på før- og eftergruppe.

Ca. 8% i hver af grupperne har senere fået forlænget frakendelsen – typisk som følge af yderligere afgørelser for spirituskørsel i frakendelsesperioden. En stor del – i alt 26% - har incl. forlængelser fået frakendelser, der er så lange, at de ikke kan generhverve kørekortet inden opfølgingsperiodens ophør. Det er en lige stor andel i såvel før- som eftergruppe. De kommer således ikke til at indgå i opgørelserne.

Førgruppen skal som udgangspunkt ikke gennemgå kurset. En undtagelse er de personer, der efter 1. marts 2002 er blevet taget for spirituskørsel i frakendelsestiden og evt. har fået forlænget deres frakendelse på den baggrund. For at undgå, at dette forhold får indflydelse på resultaterne, er personer, der senere er blevet taget for spirituskørsel i frakendelsestiden, udeladt af undersøgelsen. Selv om ca. 12% i begge grupper har afgørelser for spirituskørsel i frakendelsestiden, er det imidlertid kun få af dem, der udelades af undersøgelsen på grund af dette, da langt størstedelen i forvejen havde fået så lange frakendelser, at de ikke kunne indgå i opfølgningen.

Figur 2 viser andelen, der har generhvervet kørekortet, fordelt på frakendelsens længde.

Figur 2. Andel med tidsbegrænsede frakendelser, der har generhvervet kørekortet, fordelt på den samlede frakendelses længde

Jo længere frakendelse, jo kortere tid har personerne til rådighed til at generhverve kortet inden opfølgningsperiodens udløb. Figuren viser da også, at der med stigende frakendelseslængde er en faldende andel, der har taget kortet igen. Der er imidlertid en konsekvent lavere generhvervelse i eftergruppen end i førgruppen ($p < 0,0001$), og den slår igennem for såvel kortere som længere frakendelser. Ser man samlet på de personer, hvis frakendelse udløb inden opfølgningsperiodens afslutning, har 64% af førgruppen og 59% af eftergruppen generhvervet deres kørekort.

Men ikke alene tager eftergruppen sjældnere kortet igen, de gør det også senere end førgruppen ($p < 0,0001$). Den største forskel ligger indenfor de første 3 måneder: Mens 53% af førgruppen generhverver kortet indenfor 3 måneder er det kun 46% af eftergruppen, der gør det.

En regressionsanalyse, der sammenligner generhververe og ikke-generhververe, viser, at der er forskelle på grupperne. I analysen indgår en række baggrundsfaktorer, og der tages hensyn til den tid, der er til rådighed mellem frakendelsens afslutning og opfølgningsperiodens slutdato. Analysen viser bl.a. følgende: Mænd generhverver oftere end kvinder, og personer i parforhold oftere end enlige. Med stigende alder er der faldende frekvens af generhvervelse. Der er også klare sociale skævheder: Personer, der har modtaget arbejdsløshedsunderstøttelse/kontanthjælp det år, de kørte spirituskørsel, og personer med lavere indtægt har lavere frekvens af generhvervelse. Det har også personer med tidligere straffelovs- eller særlovsafgørelser. Til gengæld har personer med tidligere færdselslovsafgørelser højere generhvervelsesfrekvens.

Endelig bekræftes det i regressionen, at førgruppen oftere generhverver deres kørekort end eftergruppen – også når der er taget højde for de øvrige forskelle. Det er muligt, at denne forskel i generhvervelse kan have at gøre med A/T-kurserne, idet prisen for kurset for nogen kan have betydning for, at man undlader at generhverve kortet eller udskyder generhvervelsen. Denne fortolkning understøttes af den sociale skævhed, der er forbundet med generhvervelsen af kørekortet. Det at man skal nå at tage kurset inden man må gå op til køreprøve, kan også i et vist omfang udskyde prøvetidspunktet.

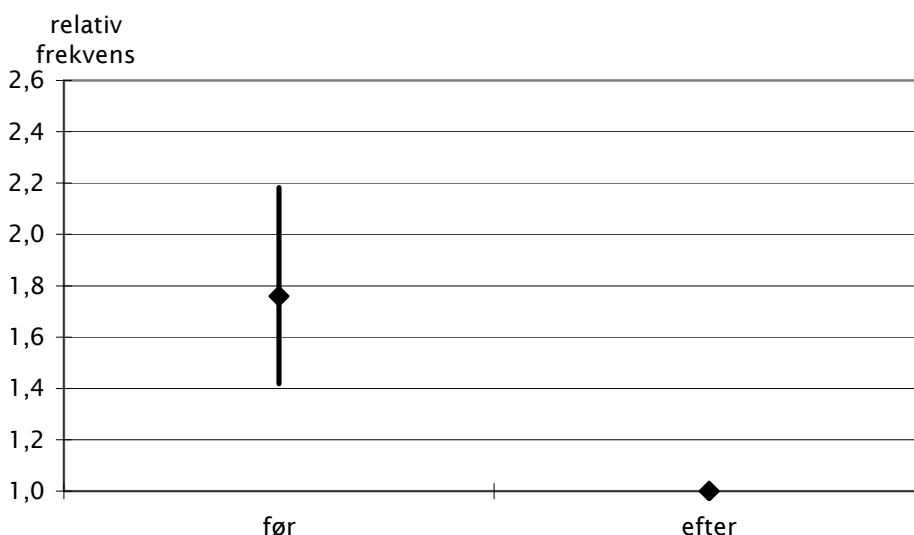
5 Recidiv

Analysen af før- og eftergruppen skal endvidere klarlægge, hvor mange af dem, der består køreprøven efter en ubetinget frakendelse, der senere får afgørelser for spirituskørsel, og om der er sket en ændring i dette recidiv til spirituskørsel efter indførelsen af kurset. Gruppernes senere afgørelser for spirituskørsel er registreret i fire år efter udvælgelsesåret. 30% af dem, der fik ubetingede frakendelser i 2001 og 2003 fik frakendelser, der var så lange, at de rakte ud over denne opfølgingsperiode, og de er derfor ikke relevante for denne evaluering.

6100 personer, som har generhvervet deres kørekort efter frakendelsen, indgår i analysen – 3223 i førgruppen og 2877 i eftergruppen. Af disse har 260 (8,1%) i førgruppen og 137 (4,8%) i eftergruppen afgørelser for spirituskørsel efter generhvervelsen.

Ligesom ved generhvervelsen inddrages baggrundsvariable her i en regressionsanalyse, hvor den tid, der er til rådighed fra generhvervelsen til opfølgingsperiodens udløb tages med for at tage højde for, at eftergruppen har generhvervet deres kørekort lidt senere end førgruppen. Regressionsanalysen viser, at kvinder har mindre tilbagefald end mænd, og at personer, der har modtaget kontanthjælp/arbejdsløshedsunderstøttelse, har flere afgørelser end andre efter generhvervelsen.

Det vigtigste resultat af regressionsanalysen i denne sammenhæng er imidlertid, at den forskel, der er på antallet af personer med afgørelser for spirituskørsel efter generhvervelsen i før- og eftergruppe, er statistisk signifikant ($p < 0,0001$). Der således en nedgang i recidivet fra før til efter.

Figur 3. Relativ frekvens af afgørelser for spirituskørsel i perioden efter generhvervelsen. Værdien for eftergruppen er sat til 1.

Figur 3 viser forskellen i den relative frekvens af personer med afgørelser for spirituskørsel i de to grupper, når der er taget højde for baggrundsvariablene: For hver person med recidiv til spirituskørsel i eftergruppen er der 1,8 personer i førgruppen, der er faldet tilbage (med beregningsusikkerheden ligger værdien mellem 1,4 og 2,2). Dvs. en nedgang på godt 40%.

En sådan nedgang kan have andre årsager end indførelsen af A/T-kurserne. Der kan f.eks. være tale om en generel nedgang i afgørelser for spirituskørsel fra før til efterperiode. Derfor er generhververne blevet sammenlignet med andre grupper, hvis recidiv også burde blive påvirket af sådanne ændringer. Ser man på de personer, der ikke har generhvervet kørekortet (men som har haft muligheden), finder man imidlertid ikke forskel på antallet af afgørelser for spirituskørsel i perioden efter frakendelsens ophør. Både i før og eftergruppen har 11% afgørelser for spritkørsel efter frakendelsens udløb.

Som yderligere sammenligning er der foretaget en tilsvarende analyse af personer, der i 2001 og 2003 har fået betingede frakendelser for spirituskørsel, og hvoraf ingen efter de da gældende regler skulle deltage i A/T-kurser. Heller ikke her finder man en nedgang i antallet af senere afgørelser for spirituskørsel. En sammenligning mellem personer med betingede frakendelser for spirituskørsel og generhververne efter ubetingede frakendelser viser imidlertid nogle væsentlige forskelle: Personer med betingede frakendelser er generelt lidt ældre, de havde en lavere indtægt det år, de fik frakendelsen, og de har oftere tidligere straffe- og særlovsovertrædelser. Det er altså personer med en større kriminel belastning. Til gengæld har de sjældnere tidligere afgørelser for spirituskørsel, hvilket jo er en del af baggrunden for, at de kun får en betinget frakendelse.

Denne gruppe afviger således fra generhververne i samme retning som ikke-generhververne, og man kunne argumentere for, at ændringer i perioden i højere grad ville påvirke generhververne end de mere belastede grupper, som der er sammenlignet med. Derfor er det valgt at analysere en undergruppe af personer med betingede frakendelser, nemlig dem, der ikke har tidligere straffelovskriminalitet (3/4 af personer med betingede frakendelser). Dette er en gruppe, der i højere grad ligner generhververne, og som i visse henseender afviger positivt fra dem. Heller ikke i denne mindre belastede gruppe er der imidlertid forskel på recidivet i før og eftergruppen. Nedgangen ses således kun i den gruppe, der har generhvervet kørekortet efter en ubetinget frakendelse, og som har gennemgået et A/T-kursus.

Man må imidlertid være opmærksom på den lavere generhvervsgrad i eftergruppen. Det er sandsynligt at det frafald, der sker i eftergruppen (men ikke i førgruppen) i denne sammenhæng, er skævt, og at recidivhyppigheden blandt eftergruppens generhververe alene af den grund bliver lidt lavere end førgruppens. Det er beregnet, at dette kan være en mindre del, men absolut ikke hele forklaringen på faldet i recidivhyppighed. Det vurderes således som sandsynligt, at kurset har en betydning for en stor del af nedgangen i recidivet.

6 Diskussion og konklusion

Kursernes form og indhold ser generelt ud til at fungere godt. De fleste kursister er tilfredse eller endda meget tilfredse med kurserne og mange synes, at de har fået ny viden. Dette svarer til udenlandske erfaringer. I en ny spørgeskemaundersøgelse blandt deltagere på tilsvarende kurser i 8 europæiske lande fandt man dels stor tilfredshed og dels, at deltagerne på flere områder mente, at de havde fået udbytte af undervisningen (Bukasa et al., 2008).

Der var som nævnt hyppig kritik fra deltagerne af kursets længde. Kurset var imidlertid fra starten lagt som et forløb over flere uger, fordi forskning havde fundet, at det gav bedre resultater, når læringen sker over en vis periode, og tiden mellem lektionerne kan bruges til at bearbejde stoffet – en ændring i holdning og adfærd tager tid. Det er da også undervisernes

holdning til det. En gennemgang i EU-projektet ANDREA af resultaterne af en række udenlandske kurser har bekræftet, at sådanne kurser bør forløbe over flere uger (Bartl, 2002).

ANDREA-undersøgelsen anbefaler også, at man tilpasser kurset til målgruppen og om nødvendigt opretter separate kurser for f.eks. begynderbilister og erfarne bilister. I den foreliggende undersøgelse havde underviserne imidlertid gode erfaringer med blandede hold, og oplevede at deltagere med forskellig baggrund lærte noget af hinanden. Det skønnes derfor, at der ikke er et umiddelbart behov for at foretage en opdeling. Problemet med, at der ikke var så meget af kursets materiale, der fængede de unge deltagere, bør medføre, at der udvikles nyt materiale, der tager højde for dette.

Det vil nok være hensigtsmæssigt at nedtone den megen fokus på misbrugsproblematikken, hvis man ønsker at få de centrale budskaber igennem. Når misbrugsproblematikken fylder meget på kurset, kan det i værste fald skabe modstand hos nogle kursister mod at forholde sig til emnet. Hvis man ønsker at fremme overvejelser vedrørende eget alkoholforbrug, er det vigtigt at præsentere emnerne vedrørende alkoholforbrug på en måde, der er relevant og vedkommende for kursisterne.

I ANDREA-projektet konkluderes det, at metoderne i kurset, hvis det skal have en effekt, skal være selv-refleksion snarere end regulær undervisning. Dette er også i overensstemmelse med den teoretiske referenceramme – psykoedukation – som undervisningsplanen for A/T-kurserne anviser. Det må derfor anses for positivt, at det netop er en side, som underviserne siger, at de lægger stor vægt på.

Mange udenlandske undersøgelser af rehabiliteringskurser viser effekt på recidivet. I en gennemgang af en række af disse undersøgelser i EU-projektet DRUID (Boets et al, 2008) konkluderes det, at kurserne har medført reduktioner i recidivet på mellem 15% og 72% (Boets et al, 2008). En del af de kurser, der her er tale om, inkluderer dog psykoterapeutiske elementer, og analysen tyder på, at dette giver en større effekt (Bartl et al, 2002).

Også den foreliggende undersøgelse peger som nævnt på en effekt, idet den statistiske før-efter undersøgelse viser, at recidivet blandt generhververne i eftergruppen (der har været på kursus) er mindre end blandt generhververne i førgruppen (der ikke har været på kursus). Nedgangen er på ca. 40%, og et tilsvarende fald kunne ikke konstateres i andre grupper af spiritusbilister.

Det er så et spørgsmål, i hvilken udstrækning effekten er en pædagogisk konsekvens af kursets indhold. En del af de interviewede kursister peger som nævnt på, at deres ændringer i holdninger og adfærd ikke skyldes indholdet af kurset, men snarere de negative konsekvenser af frakendelsen i form af problemer med job, skamfølelse, udgifter til køretimer og køreprøver og – i denne sammenhæng ikke mindst – udgifter og tidsforbrug ved kurset.

Der er dog også forhold, der taler for, at ændringen – eller dele af den – kan skyldes det, kursisterne har lært på kurset. For det første tyder flere af kursisternes udtalelser på, at dele af indholdet i kurset har gjort indtryk på dem, og at de selv har oplevet en præventiv effekt. Og underviserne påpegede, at det var deres indtryk, at manglende viden f.eks. om forbrændingstider og promilleberegning havde spillet en rolle for spirituskørslen hos en del kursister. Ny viden vil ikke altid føre til, at man handler i overensstemmelse med denne viden, men den kan være en forudsætning for, at man får mulighed for at ændre adfærd.

På baggrund af ovenstående må det anses for sandsynligt, at ændringen i recidiv for størstedelens vedkommende kan henføres til kurset. Det skal dog understreges, at der i denne undersøgelse kun er set på recidivet for personer med ubetingede frakendelser, og man kan

ikke uden videre generalisere resultaterne til personer med betingede frakendelser eller kørselsforbud.

Referencer

Bartl, G., Assailly, J.-P., Chatenet, F., Hatakka, M., Keskinen, E. & Willmes-Lenz, G.: EU-Project "ANDREA". Analysis of Driver Rehabilitation Programmes. Kuratorium für Verkehrssicherheit (KfV), Wien, 2002.

Boets, S., Meesmann, U., Klipp, S., Bukasa, B., Braun, E., Panosch, E., Wenninger, U., Rösner, S., Kraus, L. & Assailly, J.-P.: State of the art on driver rehabilitation: Literature analysis & provider survey. DRUID, deliverable 5.1.1, Kuratorium für Verkehrssicherheit, 2008.

Bukasa, B et al.: Good practice: In-Depth Analysis on Recidivism Reasons & Analysis of Change Process and Components in driver Rehabilitation Courses. DRUID D 5.2.1. Kuratorium für Verkehrssicherheit, 2008.

Gitte Carstensen & Lotte Larsen: Evaluering af kurser i alkohol og trafik (A/T-kurser). DTU transport, Rapport 1, Maj 2009.